

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
Географічний факультет
Львівський національний університет імені Івана Франка
Географічний факультет
Українське географічне товариство
Наукове товариство імені Шевченка

«ПРОФЕСОР ЮРІЙ ПОЛЯНСЬКИЙ: ВІД ПЛАКОРІВ ПОДІЛЛЯ ДО ЗАСНІЖЕНИХ АНД»

Матеріали
Всеукраїнського онлайн-семінару,
приуроченого 130-річчю з дня народження
географа, геолога, археолога
Полянського Юрія Івановича

27-28 травня 2022 року

Тернопіль

*Друкується згідно з рішенням
Вченої ради географічного факультету
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
(протокол № 8 від 27 травня 2022 р.)*

**Редакційна колегія збірника матеріалів семінару:
співголови редакційної колегії** – д-р. географ. наук, проф. **Шаблій О. І.**,
д-р. географ. наук, доц. **Кузишин А. В.**; **члени редакційної колегії** – д-р.
географ. наук, проф. **Божук Т. І.**, д-р. географ. наук, проф. **Воровка В. П.**,
д-р. географ. наук, проф. **Любіцева О. О.**, д-р. географ. наук, проф.
Ровенчак І. І., д-р. географ. наук, проф. **Сивий М. Я.**, д-р. географ. наук,
проф. **Смирнов І. Г.**, д-р. географ. наук, проф. **Яворська В. В.**;
відповідальний секретар – канд. географ. наук, викл. **Задворний С. І.**

Адреса редакційної колегії:

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира
Гнатюка, географічний факультет, вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль,
46027, тел. +38(0352) 43-61-54, e-mail: cesk.tnpu@gmail.com.

**«Професор Юрій Полянський: від плакорів Поділля до
засніжених Анд»:** матеріали Всеукраїнського онлайн-семінару,
приуроченого 130-річчю з дня народження географа, геолога,
археолога Полянського Юрія Івановича (27-28 травня 2022 р.).
Тернопіль: Вектор, 2022. 206 с.

Збірник містить матеріали онлайн-семінару, який присвячений ролі
професора Юрія Полянського у вітчизняній географічній науці. Також
у тезах висвітлюються актуальні питання осмислення різних аспектів у
царині сучасної географічної, археологічної, туризмологічної та
екологічної науки.

Матеріали семінару можуть бути цікавими та корисними для
науковців, викладачів, аспірантів та студентів.

Тексти представлено у авторській редакції. Автори несуть повну
відповідальність за зміст доповідей, а також добір, точність наведених
фактів, цитат, власних імен та інших відомостей.

ЗНАЧЕННЯ ПРИРОДНИХ УМОВ У ФОРМУВАННІ ПОСЕЛЕНСЬКОЇ МЕРЕЖІ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

О. Данілова, Н. Заблотовська, М. Салій

o.danilova@chnu.edu.ua, n.zablotovskaja@chnu.edu.ua,

salii.mykhailo@chnu.edu.ua

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці, Україна*

Досліджено особливості розміщення населених пунктів Тернопільської області відносно їх розташування у поєднанні із ландшафтом. Адже саме наявність тих чи інших природних особливостей території й зумовили спочатку заснування поселення, а надалі його розвитку.

Ключові слова: поселення, топографічний тип поселення, планувальна структура поселення.

Набір природних компонентів, є одним із найважливіших а іноді і визначальним чинником що формує особливості поселенської мережі території. Від часу виникнення того чи іншого поселення і на весь наступний період його існування, воно завжди піддається впливу цілого комплексу елементів, які регулюють його подальше функціонування та розвиток. Саме в наслідок такого впливу, а також відмінності чи подібності певних природних складових і сформувалися окремі історичні типи поселень з їхньою планувальною структурою та особливостями забудови.

Дослідженню даного питання багато зарубіжних та вітчизняних науковців у різні періоди, приділена значна кількість наукових праць та публікацій, вітчизняних та зарубіжних науковців, проте воно є надзвичайно багатогранним та глибоким і продовжує залишатися актуальним. Підчас підготовки та опрацювання даної тематики, нами зокрема опрацьовано підходи Джамана В., Горішнього П., та Крет М., Пугача С., Романчук К., Гоціцької Т. та інших [1,2,3,4,5,6].

Територія Тернопільської області знаходиться на західній частині Подільської височини та має рівнинну поверхню вкриту густою мережею річок, що належать до басейнів Дністра та Прип'яті.

Спираючись на попередні дослідження та напрацювання у даній галузі Джамана В. та Заблотовської Н., та враховуючи природно-географічні особливості розміщення поселень Тернопільської області, нами було виділено три основні топографічні типи поселень, це долинно-прирічковий, яружно-балочний та привододільний.

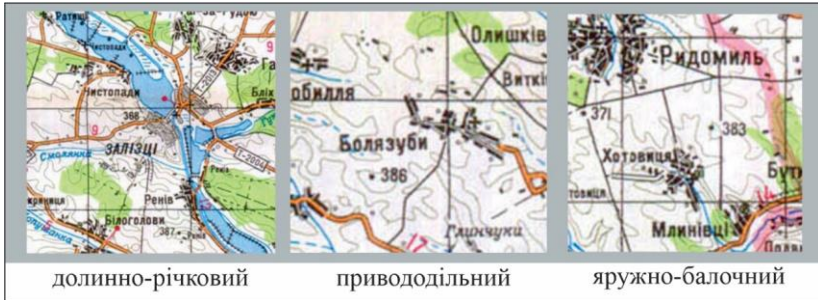

Рис.1 Топографічні типи поселень

Наявність густої мережі великих та дрібних річок на території області в свою чергу зумовлює те що найчастіше, поселення виникали вздовж річки чи поряд із нею. Найпоширенішим топографічним типом, серед поселень Тернопільської області, що становить від 70 до 80% в різних її частинах, є долинно-прирічковий. Враховуючи значну чисельність поселень що входять до вказаної групи, а також різні топографічні особливості території та варіанти розміщення на різновіддалених терасах річки, в даному випадку доцільно буде скористатися поділом на підтипи, в залежності від відстані до самої річки та охоплення території її терас, *на прирічковий, придолинний та долинно-річковий.*

Також, враховуючи значну кількість достатньо великих річок що протікають через територію Тернопільської області, доцільно буде врахувати і їхні морфометричні особливості та відмінності, поєднуючи їх із вищезгаданими підтипами. Окремо можна виділити ряд значних річок що розташовані паралельно одна до одної, та спрямовані з півночі на південь в напрямку впадання в річку Дністер, що природний кордон Тернопільської області з Івано-Франківською та Чернівецькою областями. До вищезгаданої групи варто віднести Золоту Липу, Стрипу, Коропець, Серет, Збруч, Гнізну та ряд менших. На півночі області, в свою чергу, варто виділити, такі найбільші річки що належать до басейну Прип'яті це Горинь, Вілія та Іква. Відповідно до цього, можна окремо виділити в окремі підтипи групи поселень що знаходяться на правому чи лівому березі одної із значних річок, або ж вздовж кордону області, на лівому березі річки Дністер чи правому березі річки Збруч.

Провівши аналіз топографічних типів поселення, можемо зазначити що 493 населених пункти Тернопільської області належить до долинно-прирічкового типу поселень, що зрештою становить 72% від загальної кількості населених пунктів. Здійснивши розподіл на